

C 7961. Podmínky, za nichž lze přerušit incidenční spor ve vazbě na běh konkurzu, jímž byl vyvolán

Je-li účelem sporu vyvolaného konkurzem vyjasnění otázek nezbytných pro zdárné ukončení konkurzu, pak jeho přerušení z důvodů spočívajících v tvrzené nezákonnosti prohlášeného konkurzu postrádá smysl.

§ 229 odst. 1 písm. g) OSŘ

konkurz a vyrovnání, incidenční řízení

Rozsudek ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4284/2007

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Zdeňka Krčmáře a soudců JUDr. Petra Gemmela a JUDr. Ivany Štenglové právní věci žalobce Ing. P. V., zastoupeného JUDr. O. F., advokátem, proti žalovanému Ing. O. K., jako správci konkursní podstaty úpadkyně S. p. R. a. s., zastoupenému JUDr. R. K., advokátem, o určení pravosti pohledávky, vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 45 Cm 77/2004, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 10. května 2007, č. j. 15 Cmo 55/2007 - 105, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradě nákladů dovolacího řízení částku 5.712,-- Kč, do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí, k rukám zástupce žalovaného JUDr. R. K.

O d ů v o d n ě n í:

Rozsudkem ze dne 15. prosince 2006, č. j. 45 Cm 77/2004-69, zamítl Krajský soud v Ústí nad Labem žalobu, kterou se žalobce Ing. P. V. domáhal vůči žalovanému Ing. V. K. jako správci konkursní podstaty úpadkyně S. p. R. a. s., určení pravosti své pohledávky za úpadkyní ve výši 904.252,- Kč.

Soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že žalobcova pohledávka z titulu nevyplacené části podílu akcionáře na zisku, jenž měl podle usnesení mimořádné valné hromady pozdější úpadkyně z 1. listopadu 2002 (dále též jen „mimořádná valná hromada“) činit 1.400.000,- Kč, zde není. Rozhodnutí mimořádné valné hromady přijaté poté, co byl pozdější úpadkyni doručen návrh na prohlášení konkurzu, totiž odporuje ustanovení § 4a odst. 1 písm. a/ zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“) a jde proto o absolutně neplatný právní úkon. Uvedené rozhodnutí měl soud za účelové jednání směřující ke krácení konkursní podstaty úpadkyně též proto, že mu předcházelo usnesení valné hromady pozdější úpadkyně z 28. června 2002, podle kterého akcionáři schválili rozdělení zisku k 31. prosinci 2001 ve výši 852.630,15 Kč tak, že po přidělení části

zisku do rezervního fondu a k pokrytí ztráty společnosti byl ponechán nerozdělený zisk z minulých let ve výši 673.877,15 Kč. Na mimořádné valné hromadě však akcionáři rozhodli s odkazem na stejný hospodářský výsledek o vyplacení podílu na zisku společnosti ve výši 7 miliónů Kč, aniž by výše nerozděleného zisku z minulých let byla nově vyčíslena na základě mimořádné účetní závěrky.

K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně.

Odvolací soud již o věci jednal a rozhodl o ní vůči novému žalovanému Ing. O. K., jenž byl po smrti původního žalovaného ustaven (usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. ledna 2007, č. j. 45 K 16/2001-1261) novým správcem konkursní podstaty úpadkyně.

Odvolací soud vyšel ze skutkového stavu věci zjištěného soudem prvního stupně, jehož závěry pak korigoval potud, že rozhodnutí akcionářů (na mimořádné valné hromadě) o rozdělení podílu na zisku není neplatným právním úkonem dle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), nýbrž úkonem právně neúčinným ve smyslu ustanovení § 4a odst. 1 písm. a/ ZKV, poukazuje současně na ustanovení § 178 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“).

K námitce odvolatele, že soud prvního stupně nevzal při rozhodování ve věci v potaz, že konkurs na majetek úpadkyně byl prohlášen v důsledku trestné činnosti třetích osob, odvolací soud uvedl, že usnesení ze dne 18. prosince 2002, č. j. 45 K 16/2001-244, jímž Krajský soud v Ústí nad Labem prohlásil konkurs na majetek úpadkyně, nabylo právní moci, přičemž v incidenčním řízení je jím soud vázán a není oprávněn posuzovat, zda podmínky pro prohlášení konkursu na majetek úpadkyně byly dány. Pro jeho rozhodování ve věci je podstatné jen to, že o prohlášení konkursu bylo rozhodnuto a že účinky tohoto rozhodnutí stále trvají. Incidenční spor v dané věci proto není na místě přerušit s ohledem na trestní řízení vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 9 T 5/2006.

Žalobce podal proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, jež má za přípustné dle § 237 odst. 1 písm. c/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Dovolatel v dovolání podrobně rekapituluje průběh řízení (str. 3 a 4 dovolání) a posléze nejprve vytýká oběma soudům nižších stupňů, že nevzaly v úvahu „veškeré velmi podstatné skutečnosti bezprostředně s projednávanou věcí související“, a to skutečnosti týkající se samotného prohlášení konkursu na majetek úpadkyně.

Dovolatel v této souvislosti především poukazuje na to, že ve výše označené trestní věci je obžalovanému JUDr. J. B. v obžalobě mimo jiné kladeno za vinu, že na základě nedostatečných podkladů, které plně neosvědčovaly úpadek, vydal usnesení o prohlášení konkursu na majetek úpadkyně.

Uvádí rovněž, že vzhledem k závažným skutečnostem, vyplývajícím z probíhajícího trestního řízení, již při prvním jednání ve věci žádal o přerušení řízení do pravomocného skončení dané trestní věci, když případné vydání odsuzujícího rozsudku by mohlo být podkladem pro podání žaloby pro zmatečnost ve smyslu § 229 odst. 1 písm. g/ o. s. ř.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů pokládá dovolatel za „v podstatě pokračování nastolené linie“, které je vlastně jen důsledkem nezákonného prohlášení konkursu.

Na to, že prohlášení konkursu na majetek úpadkyně bylo nezákonné, usuzuje dovolatel i z toho, že na základě dvou usnesení o částečném rozvrhu (z 15. prosince 2004, a 19. prosince 2005) byly zjištěným věřitelům uhrazeny pohledávky nejprve v rozsahu 45 % a posléze v rozsahu 35 %, dodávaje, že po prvním jednání v této věci vydal (původní) žalovaný 27. listopadu 2006 průběžnou zprávu, podle níž předkládá návrh na třetí částečný rozvrh, podle kterého by se zjištěným věřitelům dostalo 20 % jejich pohledávek a po podání odvolání v této věci

vydal Krajský soud v Ústí nad Labem dne 23. ledna 2007 usnesení o třetím částečném rozvrhu, z něž plyne, že pohledávky druhé třídy (s výjimkou těch, jež jsou vyloučeny z uspokojení) byly uspokojeny do výše 100 %.

Provedení důkazu průběžnou zprávou nebránilo ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. (jelikož vznikla po prvním jednání), ani ustanovení § 119a o. s. ř. (podle něj se účastníkům při jednání konaném 15. prosince 2006 poučení nedostalo).

Závěr, podle kterého usnesení mimořádné valné hromady odporovalo ustanovení § 4a odst. 1 písm. a/ ZKV, nemůže podle dovolatele ve světle výše uvedených námitek obstát. Dovolatel připomíná, že Krajský soud v Ústí nad Labem původně svým usnesením ze dne 3. června 2002, č. j. 45 K 16/2001-132, návrh na prohlášení konkursu na majetek úpadkyně zamítl, takže akcionáři pozdější úpadkyně postupovali na mimořádné valné hromadě oprávněně s vědomím, že nejsou ohroženi konkursem a že bonita a ekonomická síla společnosti je opravňuje k rozhodnutí o výplatě nerozděleného zisku z minulých let. O odvolání proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu bylo rozhodnuto až 4. prosince 2002 (po konání mimořádné valné hromady).

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje dovolatel „výše popsaným skutečností“ maje za to, že rozhodnutí řeší otázku, kterou dovolací soud dosud neřešil.

Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, popřípadě zamítnout. Přitom poukazuje na logický rozpor v argumentaci dovolatele, brojí-li dovolatel soustavně proti prohlášení konkursu na majetek úpadkyně pro jeho nezákonnost a zároveň se domáhá určení pravosti své pohledávky přihlášené do tohoto (dle jeho názoru nezákonného) konkursního řízení. Pokud by bylo konkursní řízení na majetek úpadkyně zrušeno, muselo by být řízení o určení pohledávky zastaveno pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení. Tento závěr vyplývá ze samotné povahy incidenčního řízení, tedy řízení vyvolaného konkursem. Bez existujícího konkursního řízení není možné vést ani incidenční spor. Dovolatel tak zpochybňuje existenci jedné ze základních podmínek pro úspěch v daném řízení (resp. pro samotnou existenci tohoto řízení).

Žalovaný také připomíná, že dovolatel (jako jeden z členů představenstva) nepodal odvolání proti usnesení o prohlášení konkursu, čímž znemožnil odvolací přezkum usnesení o prohlášení konkursu.

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. ledna 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona (a tudíž i pro spory vedené na jejich základě) použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. prosince 2007).

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným pro řešení otázek dovoláním otevřených; podmínkami, za nichž lze přerušit incidenční spor ve vazbě na běh konkursu, z něž vzešel (jímž byl vyvolán), se Nejvyšší soud ve své judikatuře zatím zabýval jen okrajově a dopad ustanovení § 4a odst. 1 písm. a/ ZKV na rozhodnutí valné hromady dlužníkových akcionářů o rozdělení podílu na zisku nebyl zatím judikaturou Nejvyššího soudu řešen.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1/ Společnost A., spol. s r. o. (dále též jen „společnost A“) podala 8. března 2001 návrh na prohlášení konkursu na majetek pozdější úpadkyně; pozdější úpadkyni byl tento návrh doručen 6. srpna 2001.

2/ Dne 28. června 2002 se konala valná hromada akcionářů pozdější úpadkyně, která jednomyslně schválila návrh na rozdělení zisku společnosti k 31. prosinci 2001 ve výši 852.630,15 Kč tak, že se 50.000,- Kč přidělí do rezervního fondu, částkou 128.753,- Kč se uhradí ztráta společnosti a jako nerozdělený zisk z minulých let se ponechá částka 673.877,15 Kč.

3/ Dne 1. listopadu 2002 se konala mimořádná valná hromada akcionářů pozdější úpadkyně, na které byl dovolatel jako akcionář osobně přítomen. Mimořádná valná hromada schválila návrh předsedy představenstva, aby podle hospodářského výsledku společnosti za rok 2001, schváleného valnou hromadou ze dne 28. června 2002, z nerozděleného zisku minulých let, který činil 11.863.761,36 Kč, rozdělila mezi akcionáře jako podíl na zisku celkem částku 7 miliónů Kč. Podíl každého z akcionářů na zisku společnosti (dividenda) tak v souladu se stanovami činil 1.400.000,- Kč.

4/ Nerozdělený zisk pozdější úpadkyně nebyl před mimořádnou valnou hromadou vyčíslen (odchylně od valné hromady z 28. června 2002) účetní závěrkou.

5/ Usnesením ze dne 18. prosince 2002, č. j. 45 K 16/2001-224, prohlásil Krajský soud v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci, na základě návrhu věřitelů společnosti A a JUDr. E. Z. konkurs na majetek úpadkyně a správcem konkursní podstaty úpadkyně ustavil Mgr. D. T., jehož v této funkci k 25. únoru 2004 nahradil původní žalovaný.

6./ Pohledávku ve výši 904.252,- Kč (o kterou se vede tento spor) popřel původní žalovaný při zvláštním přezkumném jednání co do důvodu.

K jednotlivým dovolacím námitkám uvádí Nejvyšší soud následující:

1/ K výkladu § 178 a násl. obch. zák.

Podle ustanovení § 178 obch. zák. akcionář má právo na podíl na zisku společnosti (dividendu), který valná hromada podle hospodářského výsledku schválila k rozdělení. Nevyplyvá-li z ustanovení stanov týkajících se prioritních akcií něco jiného, určuje se tento podíl poměrem jmenovité hodnoty jeho akcií k jmenovité hodnotě akcií všech akcionářů. Společnost nesmí vyplácet zálohy na podíly na zisku (odstavec 1). Společnost není oprávněna rozdělit zisk nebo jiné vlastní zdroje mezi akcionáře, je-li vlastní kapitál zjištěný z řádné nebo mimořádné účetní závěrky nebo by v důsledku rozdělení zisku byl nižší než základní kapitál společnosti, zvýšený o a/ upsanou jmenovitou hodnotu akcií, pokud byly upsány akcie společnosti na zvýšení základního kapitálu a zvýšený základní kapitál nebyl ke dni sestavení řádné nebo mimořádné účetní závěrky zapsán v obchodním rejstříku, a b/ tu část rezervního fondu nebo ty rezervní fondy, které podle zákona a stanov nesmí společnost použít k plnění akcionářům (odstavec 2). Částka určená k vyplacení jako podíl na zisku společnosti nesmí být vyšší, než je hospodářský výsledek účetního období vykázaný v účetní závěrce snížený o povinný příděl do rezervního fondu podle § 217 odst. 2 a o neuhrazené ztráty minulých let a zvýšený o nerozdělený zisk minulých let a fondy vytvořené ze zisku, které společnost může použít dle svého volného uvážení (odstavec 6).

Ustanovení § 179 odst. 1 obch. zák. pak určuje, že dividendu přijatou v dobré víře není příjemce povinen vrátit. V pochybnostech se dobrá víra předpokládá. Představenstvo nesmí rozhodnout o výplatě dividendy ani jiných podílů na zisku v rozporu s ustanoveními § 65a a 178, ani když výplatu schválila valná hromada. Jestliže došlo k takové výplatě podílů na zisku, nemohou se členové představenstva zprostit odpovědnosti za škodu, která tím společnosti vznikne. Došlo-li k výplatě jiných podílů na zisku, než jsou dividendy, v rozporu s ustanoveními § 65a a 178, je příjemce povinen vyplacený podíl na zisku vrátit a členové představenstva ručí společně a nerozdílně za splnění tohoto závazku.

Podle ustanovení § 184 odst. 3 obch. zák. valná hromada se koná nejméně jednou za rok ve lhůtě určené stanovami, nejpozději však do šesti měsíců od posledního dne účetního období a svolává ji představenstvo, popřípadě jeho člen, pokud se představenstvo na jejím svolání bez zbytečného odkladu neusneslo a zákon stanoví povinnost valnou hromadu svolat anebo pokud představenstvo není dlouhodobě schopno se usnášet, nestanoví-li tento zákon jinak.

V této podobě platila citovaná ustanovení obchodního zákoníku jak v době konání valné hromady (28. června 2002), tak v době konání mimořádné valné hromady (1. listopadu 2002) a ani později nedoznala změn.

Ustanovení § 178 obch. zák. implementuje do českého právního řádu článek 15 a 16 Druhé směrnici Rady (rozuměj Rady Evropských společenství) ze dne 13. prosince 1976 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření (77/91/EHS), ve znění Směrnice Rady 92/101/EHS ze dne 23. listopadu 1992 (Úřední věstník Evropské Unie L 26, 31. 1. 1977, s. 1 - 13, zvláštní vydání v českém jazyce kapitola 17, svazek 01, s. 8 - 20) - dále též jen „Druhá směrnice“.

Právě proto, že prostřednictvím označeného ustanovení je vykládáno komunitární právo, zkoumal Nejvyšší soud především otázku, nakolik je při svém rozhodování omezen závěry vyslovenými Evropským soudním dvorem (v rozsudku ze dne 6. října 1982) v případě 283/81 CILFIT [1982], ECR 3415, ve spojení s článkem 234 (bývalým článkem 177) SES.

Evropský soudní dvůr v rozsudku svého velkého senátu ze dne 10. ledna 2006 (případ C-302/04 Ynos [2006], Sbírka rozhodnutí, I-00371, odstavce 36 až 38) uzavřel, že předcházejí-li skutkové okolnosti sporu přistoupení státu k Evropské unii, nemá Evropský soudní dvůr pravomoc k výkladu směrnice Evropského společenství. To znamená, že úvaha o možném položení předběžné otázky podle článku 234 SES pro danou věc odpadá.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů jsou založena na skutkovém závěru (jenž dovoláním nebyl ani nemohl být zpochybněn), podle kterého mimořádná valná hromada rozhodla 1. listopadu 2002 o rozdělení zisku pozdější úpady z minulých let, konkrétně o rozdělení částky 7 miliónů Kč, z celkové částky 11.863.761,36 Kč, aniž by tomuto rozhodnutí předcházela (mimořádná) účetní závěrka vyčíslicí výši (dosud) nerozděleného zisku.

Přitom v právní teorii není pochyb o tom, že rozhodnutí valné hromady akciové společnosti o vyplacení podílů na zisku z nerozděleného zisku minulých let předpokládá existenci řádné či mimořádné účetní závěrky, jež částku, která má být určena na výplatu dividend, vyčíslicí v souladu se zásadami zakotvenými v § 178 obch. zák. (srov. zejména jeho odstavce 2 a 6). Srov. k tomu v literatuře např. dílo Štenglová, I. - Plíva, S. - Tomsa, M. a kol: Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání, Praha, C. H. Beck 2006 (dále též jen „Komentář“), str. 596-599.

Důvod, pro který na mimořádné valné hromadě konané 1. listopadu 2002 nemohla jako podklad pro (opětovné) přerozdělení zisku sloužit účetní závěrka, jež byla podkladem pro jednání valné hromady konané 28. června 2002, plyne především z dikce § 184 odst. 3 obch. zák. Toto ustanovení zjevně směřuje k naplnění účelu obsaženého v ustanoveních § 39 a § 40 obch. zák., jež akciové společnosti ukládají (ve spojení s příslušnými ustanoveními zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví) jednak ověřování účetní závěrky auditorem (§ 39 odst. 1 obch. zák., § 20 písm. a/ zákona č. 563/1991 Sb. ve znění účinném v době konání obou valných hromad), jednak zveřejňování údajů z účetnictví. Lhůta ke svolání řádné valné hromady určená (počítaná) od posledního dne účetního období je logicky nejen lhůtou určující, dokdy by měla valná hromada (při řádném a obvyklém chodu věcí) odsouhlasit výsledky onoho účetního období, ale též nejzazší lhůtou, ve které lze výsledky účetní závěrky sloužící pro jednání řádné valné hromady pokládat za ty, jež mohou akcionářům sloužit jako reálný obraz účetnictví akciové společnosti, na jehož základě mohou kvalifikované rozhodovat o rozdělení zisku. Mimořádná valná hromada konaná v listopadu 2002 o rozdělení zisku na základě řádné účetní závěrky zobrazující účetnictví akciové společnosti k 31. prosinci 2001 rozhodnout nemůže.

Uvedenému závěru nasvědčuje i teleologický výklad ustanovení § 178 odst. 2 obch. zák. Účelem tohoto ustanovení je (jak vyplývá i z preambule Druhé směrnice) zajistit udržení základního kapitálu akciové společnosti

, které představuje záruku pro věřitele společnosti, a to zejména zákazem neoprávněného rozdělování zisku akcionářům. K zajištění tohoto účelu je nezbytné, aby splnění podmínek pro rozdělení zisku akcionářům, stanovených článkem 15 Druhé směrnice a ustanovením § 178 odst. 2 obch. zák. bylo podloženo účetní závěrkou, jejíž údaje splnění těchto podmínek dokládají. Takovou účetní závěrkou nemůže být účetní závěrka obsahující údaje o stavu majetku společnosti před deseti měsíci.

Jinak řečeno, jestliže valná hromada akciové společnosti konaná do šesti měsíců od posledního dne účetního období (§ 184 odst. 3 obch. zák.) projednala účetní závěrku za ono účetní období a na jejím základě rozhodla o rozdělení zisku, pak mimořádná valná hromada konaná v témže roce po uplynutí šesti měsíců od posledního dne účetního období není oprávněna na základě téže účetní závěry rozhodnout o jiném rozdělení zisku.

K tomu lze doplnit, že ani v rovině společenstevního práva není významné, že takové rozhodnutí valné hromady nebylo napadeno žalobou o určení neplatnosti usnesení valné hromady podanou k tomu oprávněnou osobou podle § 183 obch. zák., ve spojení ustanovením § 131 obch. zák. Představenstvo akciové společnosti totiž dle výslovné díkce § 179 odst. 1 věty druhé obch. zák. nesmí rozhodnout o výplatě dividendy, která by se udála v rozporu s ustanovením § 178 obch. zák. (zde konkrétně v rozporu se zákonným požadavkem účetní závěrky) ani tehdy, schválila-li výplatu valná hromada akciové společnosti (srov. k tomu v literatuře opět Komentář, str. 600).

Dovolatel by za daného skutkového stavu neuspěl (nemohl uspět) se žalobou o doplacení zbývajících (nevypacených) částí dividendy ani kdyby nebylo konkursu vedeného na majetek úpadkyně. Jak se podává z poslední věty § 179 odst. 1 obch. zák., členové představenstva, kteří přikročili k výplatě dividendy schválené valnou hromadou, přestože tím objektivně bylo porušeno ustanovení § 178 obch. zák., odpovídají (případně s příjemcem dividendy) společně a nerozdílně za splnění závazku vrátit neprávem vyplacený podíl na zisku společnosti.

Ve smyslu výše uvedeného byl dovolateli v rozhodné době postup směřující k výplatě dividendy bez odpovídající účetní závěrky zapovězen dokonce dvakrát. Jednou jako akcionář, který za dané situace neměl hlasovat pro výplatu dividendy a podruhé jako členu (dokonce místopředsedovi) představenstva společnosti, který ani po přijetí usnesení mimořádné valné hromady nesměl její rozhodnutí provést.

2/ K výkladu § 4a ZKV.

Podle ustanovení § 4a odst. 1 písm. a/ ZKV po doručení návrhu dlužníka na prohlášení konkursu soudu nebo po doručení návrhu na prohlášení konkursu soudem dlužníkovi je dlužník povinen zdržet se jednání směřujícího ke zmenšení svého majetku s výjimkou běžné obchodní činnosti.

V této podobě platilo citované ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání již v době podání návrhu na prohlášení konkursu na majetek úpadkyně a později změn nedoznalo.

Odvolační soud - vycházející z judikatury Nejvyššího soudu - správně uzavřel, že porušení zákazu formulovaného v citovaném ustanovení způsobuje zákonnou neúčinnost dlužníkovy jednání, která se prosadí, jen je-li prohlášen konkurs na majetek dlužníka v důsledku kroků přijatých správcem konkursní podstaty po prohlášení konkursu na majetek dlužníka (srov. v podrobnostech rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2007, sp. zn. 29 Odo 820/2005, jenž je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu a z nějž vychází i další rozhodnutí Nejvyššího soudu /srov. např. důvody jeho rozsudku uveřejněného pod číslem 8/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek/).

Judikatura Nejvyššího soudu je též ustálena v závěru, podle kterého usnesení valné hromady sice není „právním úkonem“ společnosti, jde však - v intencích § 2 odst. 1 obč. zák. - o „jinou skutečnost“, se kterou zákon (zde obchodní zákoník) v konkrétních, v něm určených případech, spojuje vznik, změnu nebo zánik právních vztahů (srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu uveřejněného pod číslem 64/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Ve světle výše řečeného nemá Nejvyšší soud pochyb o tom, že také usnesení valné hromady dlužníka o rozdělení zisku z minulých let mezi akcionáře lze pokládat (ve smyslu § 4a odst. 1 písm. a/ ZKV) za „jednání dlužníka“ (akciové společnosti) směřující ke zmenšení dlužníkovu majetku (majetku akciové společnosti). Odvrátit v intencích posledně označeného ustanovení důsledek (jímž je zákonná neúčinnost) spojený s takovým dlužníkovým jednáním poté, co mu byl doručen věřitelský návrh na prohlášení konkursu, lze jen na základě závěru, že současně šlo o „běžnou obchodní činnost“ dlužníka (akciové společnosti).

Usnesení valné hromady akciové společnosti o rozdělení zisku z minulých let mezi akcionáře, i kdyby bylo přijato v plném souladu s úpravou obsaženou v § 178 obch. zák., pak v žádném případě není možné pokládat za „běžnou obchodní činnost“ (běžnou obchodní či podnikatelkou aktivitu) akciové společnosti. K tomu lze dodat, že i kdyby bylo možné uvažovat o naplnění pojmu obsaženého v § 4a odst. 1 písm. a/ ZKV také rozhodováním valné hromady o dividendách či tantiémách, ani pak by v daných časových souvislostech (v situaci, kdy několik měsíců po řádné valné hromadě, jež nepřekročila ani k rozdělení zisku za účetní rok 2001, následovala mimořádná valná hromada, která přistoupila k rozdělení významné části zisku nashromážděného z minulých let) a vzhledem k objemu částky určené k rozdělení mezi pět akcionářů (7 miliónů Kč) nebylo možné mít jednání dlužníka (rozhodnutí jeho valné hromady) za „běžné“.

V situaci, kdy konkursní řízení nebylo pravomocně skončeno, nelze závěr, že šlo o porušení zákazu formulovaného v § 4a odst. 1 písm. a/ ZKV zvrátit (a jednání dlužníka „omluvit“) poukazem na to, že rozhodnutí valné hromady bylo přijímáno v době, kdy byl návrh na prohlášení konkursu zamítnut a na to, že o odvolání proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu bylo rozhodnuto až po konání mimořádné valné hromady (4. prosince 2002). Rozhodující je, že zmíněný zákaz platil i v průběhu odvolacího řízení a že dlužník (jemuž byl návrh na prohlášení konkursu doručen 6. srpna 2001) jej porušil.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž i v tomto ohledu správné.

3/ K otázce přerušení sporu vyvolaného konkursem.

K dovolatelově námitce, podle níž je možné, že na základě výsledků probíhajícího trestního řízení bude dán důvod k podání žaloby pro zmatečnost ve smyslu § 229 odst. 1 písm. g/ o. s. ř. (tedy proto, že bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce), Nejvyšší soud především poznamenává, že dovolatel se mýlí, usuzuje-li, že žalobu pro zmatečnost lze z uvedeného důvodu podat jen na základě výsledků trestního řízení (na základě pravomocného odsuzujícího rozhodnutí soudu vydaného v trestní věci). Judikatura Nejvyššího soudu je ustálena v závěru, podle kterého ustanovení § 229 odst. 1 písm. g/ o. s. ř. z tohoto důvodu nebuduje zmatečnost v návaznosti na to, že soudce nebo přísedící byl za trestný čin pravomocně odsouzen, ale pouze na skutečnosti, že soudce nebo přísedící spáchal trestný čin, v důsledku kterého bylo rozhodnuto v neprospěch některého z účastníků (srov. podrobnostech např. již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2003, sp. zn. 21 Cdo 960/2003, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročníku 2004, pod číslem 26).

Argument ustanovením § 229 odst. 1 písm. g/ o. s. ř. tedy pro účely požadavku na přerušení řízení do skončení výše označeného trestního řízení úspěšně uplatnit nelze.

Také povahou sporů vyvolaných konkursem se Nejvyšší soud opakovaně zabýval. Tak již ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpin 19/98, uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek vysvětlil, že průběh konkursního řízení vyvolává potřebu rozhodnout spory, které ve vlastním konkursním řízení nelze řešit, ač je podstatně ovlivňují (srov. bod I. stanoviska). Tamtéž dodal, že ke sporům vyvolaným konkursem (incidenčním sporům) zejména patří spory o určení pravosti nebo výše pohledávek přihlášených do konkursu. V dalším svém stanovisku (ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. června 2007, Opjn 8/2006, uveřejněném pod číslem 74/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek) Nejvyšší soud rovněž vysvětlil, že v případech sporů o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky má skončení konkursního řízení za následek neodstranitelný nedostatek podmínek řízení (řízení, které spor vyvolalo, zde již není) vyvolávající nutnost postupu podle § 104 odst. 1 o. s. ř.

Jinak řečeno, tato kategorie sporů vyvolaných konkursem (tzv. odporových sporů) se vyznačuje tím, že jde o spory, které konkurs vyvolává (bez jeho prohlášení by nevznikly) a současně o spory, jejichž pokračování poté, co pominou účinky prohlášení konkursu, nemá smysl.

Požadavek dovolatele na přerušení tohoto incidenčního sporu je v duchu výše řečeného vskutku nedůvodný. Je-li účelem sporu vyvolaného konkursem vyjasnění otázek nezbytných pro zdárné ukončení konkursu, pak jeho přerušení z důvodů spočívajících v tvrzené nezákonnosti prohlášeného konkursu postrádá smysl. Přerušení sporu by totiž vedlo jen k prodloužení konkursu (jeho účinků), nadto bez jakéhokoli užítu pro dovolatele. Jestliže totiž správce konkursní podstaty popřel jeho pohledávku co do důvodu (rozuměj co do pravosti), pak již tím založit stav, který do vyřešení incidenčního sporu (sporu o určení pravosti dovolatelovy popřené nevykonatelné pohledávky) dovolateli znemožňuje podílet se v konkursu na poměrném uspokojení této pohledávky s ostatními konkursními věřiteli.

Kdyby toto řízení bylo z dovolatelem udávaných příčin vskutku přerušeno, nic by to nezměnilo na tom, že z konkursu uspokojován nebude. A kdyby vskutku došlo ke zrušení prohlášeného konkursu, pak by v incidenčním sporu nemohlo být pokračováno a dovolatel by závěr, že jeho pohledávka je pohledávkou pravou, již obhájit nemohl.

Odvolací soud tedy nepochybil ani v tom, že požadavek na přerušení řízení jako neopodstatněný odmítl, k čemuž Nejvyšší soud dodává, že vyhovět uvedenému požadavku by v situaci popsané v této věci či v obdobných situacích znamenalo popřít jakýkoli smysl odporových sporů (sporů o určení pravosti, výše či pořadí pohledávek) coby sporů jež mohou a musí být vedeny právě a jen za trvání konkursu, který je vyvolal.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) dovolání zamítl jako neopodstatněné (§ 243b odst. 2 část věty před středníkem o. s. ř.).

Výrok o nákladech dovolacího řízení je odůvodněn ustanoveními § 243b odst. 5, § 224 a § 142 odst. 1 o. s. ř., tedy tím, že dovolatel se svým dovoláním úspěšný nebyl a žalovanému vznikly účelně vynaložené náklady dovolacího řízení. Ty sestávají z odměny za zastupování advokátem za řízení v jednom stupni (za dovolací řízení), jež podle § 8 ve spojení s § 10 odst. 3 a § 16 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. (dále jen „vyhláška“) činí 9.000,- Kč. Takto určená sazba se podle § 18 odst. 1 vyhlášky snižuje o 50% na částku 4.500,- Kč, jelikož advokát žalovaného učinil v dovolacím řízení pouze jediný úkon právní služby (vyjádření k dovolání). S náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů ve výši 300,- Kč, tak jde o částku 4.800,- Kč. Spolu s náhradou za devatenáctiprocentní daň z přidané hodnoty ve výši 912,- Kč proto dovolací soud přiznal žalovanému k tíži žalobce celkem 5.712,- Kč.

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

Nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může se oprávněný domáhat výkonu rozhodnutí.